

НАУКОВІ КОНФЕРЕНЦІЇ, НАРАДИ

МІЖНАРОДНА ФОЛЬКЛОРИСТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ В КИЄВІ

9—14 вересня 1997 р. відбулася Міжнародна наукова конференція під назвою “Усна епіка: епічні традиції та виконавство”, що була організована Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України за фінансової підтримки Міжнародного фонду “Відродження”. Її мета — розширити наші уявлення про дуже важливий пласт народної культури — фольклор, який відображає історію народу, його побут, психологію, етику, естетику і охоплює такі його напрямки, як збирання, публікація, дослідження, розширення міжнародних контактів у галузі культури та ін. Конференція була присвячена пам’яті двох видатних діячів світової культури — української — Філарета Колесси і американської — Альберта Лорда.

На конференції висвітлювалися такі проблеми: усна природа фольклору та виконавство, епічна поетика та жанрово-функціональна типологія явищ фольклору, особливості текстуалізації в усній традиції, теоретичні концепції Ф. Колесси та А. Лорда як досвід і перспектива розвитку фольклористики. Вони охоплювали питання збирання, записування перлин народної творчості від найдавніших часів до сьогодення, зміни та вдосконалення збирацької діяльності протягом історії розвитку фольклористики, обмін досвідом, взаємини української народнопоетичної культури з культурами інших народів.

Важливе місце серед цих проблем посідає дослідження традицій. Серед діячів української культури минулого і сучасного є чимало фольклористів, етнографів, істориків, записи та публікації яких налічують сотні, а окремі й тисячі зразків різних жанрів народної творчості, серед них у фундаментальних наукових зібраннях та періодиці почесне місце посідають Зоріан Доленга-Холаковський, Михайло Максимович, Осип Болянський, Ізмаїл Срезневський, представники “Руської трійці” — Маркіян Шашкевич, Яків Головацький, Іван Вагилевич, далі — Амвросій Метлинський, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Тарас Шевченко, Микола Закревський, Іван Рудченко, Матвій Номис, Микола Лисенко, Павло Чубинський, Михайло Драгоманов, Володимир Антонович, Степан Руданський, Іван Манжура, Борис Грінченко, Іван Франко, Володимир Гнатюк, дослідники-фольклористи — Філарет Колесса, Олександр Потебня, Микола Сумцов, Павло Житецький, Климент Квітка, Андрій Лобода, Катерина Грушевська, Микола Грінченко, Дмитро та Левко Ревуцькі, Марко Плісецький, Олексій Дей, Борис Кирлан, Софія Грица, Вікторія Юзвенко, Наталя Шумада та ін.

Протягом ХІХ—ХХ століть змінювалися та удосконалювалися методи збирання, публікації та дослідження фольклору — від романтичного, історико-культурного, порівняльного до науково-критичного та ін. Це, безперечно, знайшло своє відображення як у рукописних збірках, так і в публікаціях ХІХ—ХХ століть.

Українські вчені, діячі культури, мигці працювали у тісних контактах з фольклористами інших народів — польського (З. Д. Ходаковський, В. Залеський, Жегота Паулі, Оскар Кольберг, Едвард Руліковський, Казимир Мошинський, Юліан Кшижановський), російського (В. Трутовський, І. Прач, І. Снегирьов, О. Афанасьєв, К. Чистов, В. Гацак), білоруського (Є. Карський, К. Кабашников, А. Федосик, Г. Барташевич), чеського та словацького (В. Ганка, Ф. Челаковський, А. Меліхерчик, В. Гашпарикова), південнослов'янських (Вук Караджич), а також з українською діаспорою (М. Мушинка, Л. Білецький, Н. Кононенко-Мойл, Б. Медвіцький) та ін.

Конференцію відкрив вступним словом директор Інституту ім. М. Рильського НАН України, академік НАН України, доктор мистецтвознавства О. Г. Костюк, який привітав учасників конференції, підкреслив її актуальність, визначив завдання, які має розв'язати конференція. О. Г. Костюк представив зарубіжних вчених, дослідників народної творчості, які взяли участь у конференції: зі Сполучених Штатів Америки — проф. Н. Кононенко, проф. Дж. Вілс, проф. Е. Файн, проф. Л. Дег, проф. В. Стівенсон, д-р Н. Рорліх; Угорщини — проф. І. Кріза; Польщі — д-р Й. Луговська; Росії — чл.-кор. РАН К. В. Чистов, к.ф.н. С. Мухопльова; Грузії — к.ф.н. Дж. Адлейба. Письмові повідомлення на конференцію подали: проф. Дж. Фоулі (США), Дж. Колсті (США), д-р Г. Туркевич-Шанко (США), проф. Д. Чубала (Польща), проф. Й. Смолінська (Польща); к.ф.н. А. Пуутеліс (Латвія); к.ф.н. С. Орус-Оол (Росія). Присутні були також студенти вузів Києва. Під час конференції була проведена зустріч з епічними виконавцями, кобзарями.

На конференції вагоме місце посідала тема дослідження формульності фольклору, над якою активно працювали у США — Альберт Лорд, в Україні — Філарет Колесса, пам'яті яких присвячена названа вище конференція. На цю тему були виголошені доповіді: зі США проф. Наталії Кононенко — “Диктований текст / співаний текст: техніка навчання українських співців” проф. Дж. Вілс — “Альберт Лорд як епічний співець”, проф. Е. Файн “Усно-формульна композиція афро-американського степінгу”; із України: д. мист-ва С. Й. Грици — “Концепція формульності в працях Ф. Колесси та А. Лорда та її проєкція на виконання епосу Георгієм Ткаченком”, к.ф.п. О. Ю. Бріциної “Усна теорія і текстологічне дослідження української прозової традиції”

Із теоретичними концепціями Ф. Колесси та Альберта Лорда тісно в'яжуться дослідження про особливості поезики народних дум, способів їх виконання. Ці питання розглядалися у доповідях та повідомленнях к.ф.н. Т. М. Шевчук — “Українські народні думи на перехресті інтелектуальних ідей”, Г. В. Довженок — “Фонографічна колекція українських дум в історії вивчення епічного виконавства” М. М. Пазяка — “Поетика народних дум, її джерела і традиції (на матеріалі варіантів “Думи про втечу трьох братів з Азова, з турецької неволі”); к.і.п. О. О. Боряк — “Текстологічні засади записування та публікації дум П. Мартиновича (за матеріалами епістолярної спадщини)”

Ряд доповідей на конференції було присвячено дослідженню різних аспектів окремих жанрів фольклорної прози: к.ф.н. В. А. Юзвенко — “Жанрово-функціональна типологія формульності слов'янської казкової епіки”, к.ф.н. В. Є. Шабліовського — “Народна казка та засоби масової інформації: проблема сприйняття”, к.ф.н. Дж. Адлейби — “Невербальні складові у стильовій системі казки (на абхазькому матеріалі); Л. Г. Мушкетик — “Питання двомовності у репертуарі казкарів” та ін. Про інші

різновили фольклору мова йшла у повідомленнях к.ф.н. Н. М. Пазяк — “Легенди про Колівщину на Канівщині та їх оповідачі”, к.ф.н. І. І. Кімакович — “Анекдот як складних комунікативної ситуації”; обрядової народної поезії — к. мист-ва Л. О. Єфремової — “Формульність у мелодиці обрядового фольклору” к.ф.н. О. Ю. Чебанюк — “Деякі проблеми виконавства обрядових пісень різдвяно-новорічного циклу”; балади — к.ф.н. М. М. Гаїдая — “Баладна епіка: сучасна усна традиція: питання текстології та запису”

Значну увагу на конференції приділено проблемі усної природи фольклору та виконавству. На цю тему були виголошені доповіді чл.-кор. АН Росії К. В. Чистова — “Виконання для запису і проблема сюжету у північноросійських голосіннях” проф. Т. Смолінської — “Про мистецтво розповіді у фольклорних текстах”, к.ф.н. О. О. Микитенко — “До проблеми виконавства: сербські плакальниці”, к.ф.н. Л. К. Вахніної — “Польська епічна традиція в Україні: проблеми виконавства” м.н.с. І. Є. Головахи — “Аудиторія як складова комунікативної події (до проблеми функціонування усних прозових текстів у сучасному фольклорному осередку)”, к.мист-ва О. Мурзіної — “Традиційні плачі у репродуктивному функціонуванні (музикознавчий аспект)”

Міжнародна практика у дослідженні фольклору висвітлювалася у доповідях д-ра В. Стівенсона — “Професійні поети та поетичні герої у гомерівській Греції” к.ф.н. С. Орус-оол розповів про художні визначальні константи у тувинських героїчних оповідях, проф. Й. Луговська — про народну магічну казку в усному побутуванні (між стереотипом та інвенцією).

Про виконавців народного епосу були виголошені доповіді д-ра мистецтвознавства А. І. Іваницького — “Бандуристи діаспори: Ю. Китастих та З. Штокалко” д.ф.н. Н. С. Шумади — “Молифікації епічного фольклорного тексту в інтерпретації виконавців”, к.мист-ва О. Богданової — “Особливості мовноінтонаційної системи українського лірництва”

Регіональні особливості побутування та виконання фольклорних зразків висвітлювалися у повідомленнях аспірантки ІМФЕ В. Д. Головапок — “Українська епіка Підляшшя в записах І. Ігнатюка” к.ф.н. Л. В. Іваннікової — “Функціонування фольклорної традиції в сучасному селі” Д.і.н. Г. Чумаченко розглянула епічні форми і моделі розвитку української пісенної творчості на Півдні України.

Питання текстології, музичних формул, епіки, обрядовості були в центрі уваги доповідей та повідомлень д.мист-ва І. М. Юджіна (“Барокова топіка та народнопісенна формульність у процесах фольклоризації”), к.ф.н. М. К. Дмитренка — “Символ і фольклор”, к.ф.н. Н. Лисюк — “Варіативність міфологічного образу в діахронії (іпостасі та функції весільного божества)”, к.ф.н. Н. І. Задорожнюк — “Епічні елементи болгарського весільного обряду”, І. М. Щербак — “Вербальний код обряду в структурі статево-вікового символізму”, к.ф.н. В. Сокола — “Літописні перекази та усна народна творчість”, к.ф.н. Н. Данилюк — “До питання про формульність української народної поезії”, к.ф.н. Ф. Т. Євсєєва — “Проблема поетичної стилістики епічних творів у працях Р. М. Волкова”, м.н.с. О. Суботи — “Досвід текстуалізації та аналізу української танцювальної традиції”, А. Брщина, П. Махліна, О. Рудої — “Сучасні епічні виконавці та автентична кобзарська традиція в Україні”; В. Петрова, А. Крючина, С. Шанойла, І. Косяка — “Цифрова оптикоелектронна система відтворення звуку з фонографічних циліндрів Едісона”

10 вересня ц.р. відбувся вечір епічних виконавців, де виконувались відомими кобзарями П. Супруном, М. Будником та іншими співцями народні думи та історичні пісні.

Конференція засвітлила великий інтерес до проблем, які розглядалися. Жваві дискусії, у яких узяло активну участь широке коло науковців, показали актуальність даної проблеми, її істотність для подальшого розвитку досліджень і вдосконалення їхньої методики. Проведення

наукової конференції, присвяченої обговоренню методологічних засад усноформульної теорії, яка протягом тривалого часу не знаходила застосування у середовищі українських вчених, в тому числі й через ідеологічні перешкоди, сприятиме збагаченню теоретичного арсеналу національної фольклористики. Більш глибоке ознайомлення наукової громадськості зі злобутками вчених-фольклористів, зокрема з блискучими розвідками Філарета Колесси та Альберта Лорда, сприятиме інтеграції вітчизняної науки до світової наукової спільноти. Учасники конференції неодноразово підкреслювали плідність започаткованих наукових контактів та важливість їх розвитку у майбутньому.

Конференція прийняла рекомендації, у яких звернута увага наукової громадськості до проблем усної природи фольклору та виконавства, епічної поезики та жанрово-функціональної типології явищ фольклору, до дослідження історичного способу, зокрема народних дум та їх носіїв кобзарів та лірників, особливостей текстуалізації в усній традиції, формульності, передбачивши видання основних праць А. Лорда та Ф. Колесси як в Україні, так і за рубежом.

Пропонується опублікувати проблемні наукові статті, що були виголошені на конференції, в повному обсязі в ж. "Народна творчість та етнографія", по можливості у зарубіжній фаховій періодиці. Зміцнювати міжнародну практику обміну науковими кадрами, літературою, проводити і надалі спільні наукові конференції з актуальних питань народознавства. Приділити більше уваги збиранню та дослідженню народної творчості в усіх регіонах України, у західній і східній діаспорах, удосконалювати методи збирання, зберігання, видання, картографування зразків народної творчості, обрядів з урахуванням досягнень світової науки.

Михайло ПАЗЯК

Київ

ОХРИДСЬКИЙ СИМПОЗИУМ З ПРОБЛЕМ БАЛКАНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

7—8 липня 1997 року в м. Охрид (Республіка Македонія) проходив XIII Міжнародний симпозиум з балканського фольклору, присвячений актуальній темі "Вірування в фольклорі балканських народів". Симпозиум, що традиційно проводиться раз на три роки під егідою Інституту фольклору "Марко Цепенков" (м. Скоп'є), зібрав цього разу фольклористів, етнологів, мистецтвознавців із 16 країн: Македонії, Болгарії, Югославії, Росії, Франції, України, Боснії та Герцеговини, Англії, Чехії, Албанії, США, Угорщини, Хорватії, Кіпру, Туреччини, Греції. На чотирьох секціях: "Народна література", "Етнологія", "Народна орнаментика" і "Етномузикологія" було заслухано понад 100 доповідей.

Традиційно одна з секцій міжнародних симпозиумів у Охриді присвячується образотворчому фольклору. Природно, що цього року він розглядався переважно в аспекті символіки та семіотики. Вступна і доволі контроверсійна доповідь Наталії Велецької (Москва, Росія) "Про форми й сутність синтезу християнського й язичницького в слов'яно-балканській фольклорній традиції" наголошувала на принципових змінах у народній свідомості, пов'язаних із прийняттям християнства, піддавала сумніву саму можливість існування в тезаурусі язичників таких абстрактних понять, як "мораль", "гріх", "добро", "зло" й т. п. У дискусії на порушену Н. Велецькою тему взяли участь передусім доповідачі-медієвісти: Димитар Чорнаков із Скоп'є ("Мотиви псалмів Давидових і танцю Соломії в іконописі"), гості з Софії — Міла Сантова (зробила аналіз символіки творів середньовічного металообробництва) та Валентин Ангелов, який розповів про дереворізьблення майстрів етнографічної групи міяків на території Болгарії.